

Ινστιτούτο Εργασίας Κύπρου ΠΕΟ

**Έκθεση
για την Οικονομία
και την Απασχόληση
2024**

Περίληψη και συμπεράσματα 2024

1. Η **αγοραστική δύναμη του μέσου μισθού** αυξήθηκε κατά το 2023-2024 καθώς οι αυξήσεις του ονομαστικού μισθού υπερκάλυψαν την επίπτωση του πληθωριστικού κύματος που ακολούθησε την πανδημία. Αυτό επιτεύχθηκε χάρη στην μείωση του ποσοστού ανεργίας σε χαμηλά επίπεδα, στην εφαρμογή του κατώτατου μισθού και στις παρεμβάσεις των εργατικών συνδικάτων. Η αύξηση του πραγματικού μισθού σε επίπεδο κατά 11% υψηλότερο από τον μέσο όρο της περιόδου 2006-2011, προστατεύει τους μισθωτούς από μια περαιτέρω επιδείνωση της οικονομικής τους θέσης, δεν αντισταθμίζει όμως την αναδιανομή του εισοδήματος που έχει πραγματοποιηθεί σε βάρος της μισθωτής εργασίας μετά το 2015, διότι η αναδιανομή δεν πραγματοποιείται μόνο μέσω του πληθωρισμού αλλά και μέσω των αυξήσεων της παραγωγικότητας, τις οποίες καρπώθηκαν εξ ολοκλήρου οι επιχειρήσεις.
2. Σε διεθνή σύγκριση, μετά από την δεκαετή ανοδική πορεία της οικονομίας, η Κύπρος καταλαμβάνει την 12η θέση στην κατάταξη των 27 χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με κριτήριο την αγοραστική δύναμη του ΑΕΠ ανά κάτοικο αλλά βρίσκεται **στην 19η θέση στην κατάταξη με κριτήριο την αγοραστική δύναμη των αποδοχών ανά μισθωτό** και στην 22η θέση με κριτήριο το εισοδηματικό μερίδιο της εργασίας στο ΑΕΠ.
3. Μετά την υγειονομική κρίση και μέχρι την άνοιξη του 2022 υπήρξε σημαντική **αναδιανομή του εισοδήματος** σε βάρος της μισθωτής εργασίας, η οποία εν συνεχεία αναχαιτίστηκε και εν μέρει αντιστράφηκε κατά το 2023-2024. Η αναδιανομή αυτή προστέθηκε στην μεγάλη αναδιανομή σε βάρος της μισθωτής εργασίας των ετών 2013-2015, έτσι ώστε για το σύνολο των ετών 2013-2024 σχηματίζονται ιστορικά μεγάλες απώλειες του μεριδίου της μισθωτής εργασίας στο συνολικό εισόδημα της χώρας. Αυτή η αναδιανομή, εξηγεί κατά το μεγαλύτερο μέρος της την θεαματική άνοδο των κερδών μετά το 2020.
4. Αθροιστικά, **η μείωση του μεριδίου της εργασίας** κατά τα έτη 2013-2024 ανήλθε σε περίπου έξι μονάδες του προϊόντος του επιχειρηματικού τομέα. Η αφαίρεση αυτών των έξι μονάδων του προϊόντος από την μισθωτή εργασία, δεν ήταν μια εφάπαξ μείωση αλλά έχει διαρκή αποτελέσματα, διότι οι έξι μονάδες προϊόντος αφαιρούνται από το εισόδημα των μισθωτών κάθε έτος που έπεται της αρχικής μείωσης.
5. **Το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος** στην Κύπρο, σε τρέχουσες τιμές, είναι ελάχιστα αυξημένο έναντι του 2010 (+6%) ενώ το αντίστοιχο κόστος στην Ισπανία, την Πορτογαλία και την Ιταλία έχει αυξηθεί κατά 20% έως 35%. Έναντι της Ελλάδας, η διαφορά είναι μικρή (ανέρχεται σε 5,5%).
6. Οι μειώσεις του κόστους εργασίας δεν μετατράπηκαν εξ ολοκλήρου σε αύξηση της **ανταγωνιστικότητας τιμής** παρά μόνο κατά το ήμισυ περίπου, με αποτέλεσμα να μετατραπούν σε αυξήσεις των κερδών.
7. Η **επιβράδυνση της παραγωγικότητας της εργασίας** κατά το 2022-2024 αποτελεί αρνητική εξέλιξη που έρχεται σε αντίθεση με τις μεγάλες αυξήσεις που παρουσίασε κατά το 2021:1-2022:1, και οι οποίες αποδεικνύεται τώρα ότι αποτελούσαν, σε μεγάλο βαθμό, μεταβατικό αποτέλεσμα της εξόδου από την πανδημία. Ωστόσο, οι αυξήσεις αυτές ανέβασαν το επίπεδο της παραγωγικότητας της εργασίας για όλα τα επόμενα έτη.
8. Η **κερδοφορία** έχει υπερβεί κατά

πολύ το ύψος που είχε προ της υγειονομικής κρίσης, και αυτό τεκμηριώνεται από τις μεταβολές (α) του μέσου περιθωρίου κέρδους, (β) της αγοραστικής δύναμης του συνόλου των εισοδημάτων του κεφαλαίου (κέρδη+τόκοι+πρόσοδοι προ φόρων και αποσβέσεων), (γ) του εισοδηματικού μεριδίου του κεφαλαίου ως ποσοστό του ΑΕΠ, και (δ) της απόδοσης παγίου κεφαλαίου, δηλαδή των κερδών ως ποσοστό του παραγωγικού παγίου κεφαλαίου. Η απόδοση παγίου κεφαλαίου, που είναι ο πλέον αξιόπιστος δείκτης της κερδοφορίας, παρουσίασε συνεχή αύξηση από το 2015 έως το 2021 και σταθεροποίηση κατά τα έτη 2022 έως 2024 στα υψηλότερα επίπεδα των τελευταίων είκοσι ετών. Βρίσκεται σήμερα σε επίπεδο 70% υψηλότερο από το επίπεδο του 2010. Η άνοδος της κερδοφορίας ανάγεται κυρίως στην μείωση του μεριδίου της εργασίας στο προϊόν.

9. Παρά τις μεγάλες αυξήσεις του ΑΕΠ κατά την τελευταία δεκαετία, 2015-2024, η οικονομία παρουσιάζει ορισμένα αδύναμα σημεία. Μετά το 2015, διατίθεται για **επενδύσεις παγίου κεφαλαίου στον επιχειρηματικό τομέα της οικονομίας** μόνο το 49% του εισοδήματος του κεφαλαίου (κέρδη, τόκοι και πρόσοδοι) έναντι 74% κατά το 2006-2011. Επομένως, το συνολικό πάγιο κεφάλαιο αυξάνεται με ρυθμό μικρότερο από αυτόν που δικαιολογεί η ικανότητα των επιχειρήσεων να πραγματοποιούν επενδύσεις. Επιπλέον, κατά τα έτη 2021 και 2022, τα εισοδήματα του κεφαλαίου αυξήθηκαν περαιτέρω χάρη στον πληθωρισμό χωρίς αντίστοιχη βελτίωση της επενδυτικής προσπάθειας.
10. Εξαιτίας της **υστέρησης των επενδύσεων παραγωγικού κεφαλαίου**, η οικονομία βρίσκεται σε διαρκή κατάσταση υπερθέρμανσης, όπου ο

όγκος της τρέχουσας παραγωγής υπερβαίνει το δυνητικό ΑΕΠ, δηλαδή το ΑΕΠ πέραν του οποίου απειλούνται οι μακροοικονομικές ισορροπίες, με αποτέλεσμα να ευνοούνται οι πληθωριστικές πιέσεις και να συντηρούνται μεγάλα ελλείμματα στο εξωτερικό ισοζύγιο σε μια στιγμή κατά την οποία η οικονομία μεγεθύνεται με σχετικά μικρούς ρυθμούς και επομένως απευθύνει συγκριτικά μικρότερη ζήτηση στις εισαγωγές. Είναι αξιοσημείωτο ότι κατά το 2024, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών είναι το μεγαλύτερο μεταξύ των 27 χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με πολύ μεγάλη διαφορά από τις υπόλοιπες χώρες. Το δε ύψος του πληθωρισμού στην Κύπρο παρουσιάζει ισχυρή στατιστική συσχέτιση με την απόσταση του ΑΕΠ από το δυνητικό ΑΕΠ. Για τους λόγους αυτούς, θα έπρεπε να ενταθεί η **επενδυτική προσπάθεια** για αύξηση του συνολικού παραγωγικού κεφαλαίου.

11. Ο μεγάλος βαθμός **διείσδυσης των εισαγωγών στην εσωτερική αγορά**, οφείλεται καταρχάς στην συγκυρία κατά την οποία το ΑΕΠ υπερβαίνει το δυνητικό ΑΕΠ και η ζήτηση στρέφεται αναγκαστικά περισσότερο προς τις εισαγωγές. Αυτό όμως είναι ένα φαινόμενο του οικονομικού κύκλου, το οποίο υποχωρεί με την επιβράδυνση της οικονομίας. Η αύξηση της διείσδυσης των εισαγωγών οφείλεται, επιπλέον, σε αλλαγές στην διανομή του εισοδήματος σε βάρος της μισθωτής εργασίας (επειδή τα υψηλά εισοδήματα παρουσιάζουν μεγαλύτερη ροπή προς κατανάλωση εισαγομένων). Αυτό εξηγεί και το γεγονός ότι οι δείκτες κερδοφορίας μετά το 2015 παρουσιάζουν ισχυρή στατιστική συσχέτιση με την διείσδυση των εισαγωγών στην εγχώρια αγορά.
12. Η υψηλή διείσδυση των εισαγωγών επιβαρύνει το έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, που αποτε-

λεί άνω όριο στην πορεία της οικονομικής μεγέθυνσης, και για τον λόγο αυτόν πρέπει να ελέγχεται. Για να χαλαρώσει ο περιορισμός που επιβάλλει η υψηλή διείσδυση εισαγωγών στις προοπτικές οικονομικής μεγέθυνσης, θα μπορούσαν να ληφθούν μέτρα για την μείωση των εισαγωγών. Με δεδομένο ότι στις σημερινές θεσμικές συνθήκες δεν υπάρχει η δυνατότητα να χρησιμοποιηθούν τα παραδοσιακά εργαλεία (υποτίμηση του εθνικού νομίσματος, δασμοί ή μη δασμολογικοί φραγμοί που αποθαρρύνουν τις εισαγωγές), η πολιτική που θα μπορούσε να συμβάλει στην περιστολή των εισαγωγών είναι η αναδιανομή του εισοδήματος από τα υψηλότερα προς τα χαμηλότερα εισοδήματα, διότι η **ροπή προς κατάβαλωση εισαγομένων των ανώτερων εισοδηματικών στρωμάτων** είναι μεγαλύτερη από την αντίστοιχη ροπή των χαμηλότερων εισοδηματικών στρωμάτων.

13. Μετά από 16 χρόνια υψηλής ανεργίας, το **ποσοστό ανεργίας** κατά το 2024 μειώθηκε στο ύψος του 4,5%, που είναι συγκρίσιμο με τα αντίστοιχα ποσοστά των ετών 2006-2008. Αυτό επιτεύχθηκε επειδή υπήρξαν αυξήσεις του ΑΕΠ μεγαλύτερες από τις αντίστοιχες αυξήσεις της παραγωγικότητας της εργασίας, έτσι ώστε αυξήθηκε σημαντικά η ζήτηση εργασίας. Αυτή καλύφθηκε με την απασχόληση ανέργων αλλά και με μεγάλη αύξηση του αριθμού των νεοεισερχομένων στην αγορά εργασίας. Οι νεοεισερχόμενοι ανταποκρίθηκαν στην αυξημένη **ζήτηση εργασίας** ιδιαίτερα επειδή τα νοικοκυριά των μισθωτών θέλησαν να προσφέρουν περισσότερη εργασία προκειμένου να καλύψουν τις απώλειες εισοδήματος που έχουν υποστεί εξαιτίας της απαξίωσης της εργασίας της τελευταίας δεκαεπταετίας.
14. Λόγω των μικρών αυξήσεων της πα-

ραγωγικότητας, οι μεταβολές του ποσοστού ανεργίας παρουσιάζουν ισχυρή **στατιστική συσχέτιση** με τις μεταβολές του ΑΕΠ. Επομένως, εάν πραγματοποιηθεί η πρόβλεψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για μεγέθυνση του ΑΕΠ κατά 2,8% το 2025, τότε πιθανότατα δεν θα έχουμε αύξηση του ποσοστού ανεργίας και θα διατηρηθεί η σχετικά ευνοϊκή διαπραγματευτική θέση των μισθωτών έναντι των επιχειρήσεων όσον αφορά τους μισθούς.

15. Το **ποσοστό των χαμηλόμισθων** στο σύνολο των μισθωτών υπολογίζεται ότι είναι υψηλό (περίπου ένας στους τέσσερις μισθωτούς). Όσοι χαρακτηρίζονται ως επισφαλώς εργαζόμενοι, υπολογίζεται ότι ανέρχονται σε 10% για όσους έχουν σύμβαση ορισμένου χρόνου και σε 7% όταν εκτός από σύμβαση ορισμένου χρόνου αντιμετωπίζουν και διαστήματα ανεργίας.
16. Οι **συμβάσεις ορισμένου χρόνου** στην Κύπρο εκθέτουν τον μισθωτό (α) σε μεγάλο κίνδυνο φτώχειας, (β) σε μεγαλύτερο κίνδυνο φτώχειας από όσο στις 27 χώρες της ΕΕ, και (γ) σε υπέρμετρο κίνδυνο φτώχειας σε σύγκριση με τους μισθωτούς που εργάζονται στην Κύπρο με συμβάσεις αορίστου χρόνου.
17. Μεταξύ των επισφαλώς εργαζομένων, όσοι είναι ανειδίκευτοι ή έχουν μικρή ειδίκευση, αποκτούν επαγγελματική πείρα με πολύ αργό ρυθμό. Μειώνεται έτσι η πιθανότητα για έναν επισφαλώς εργαζόμενο να μεταβεί σε μια καλύτερα αμειβόμενη, σταθερότερη και ασφαλέστερη εργασία. Για τον λόγο αυτόν, η επισφαλής εργασία έχει τον χαρακτήρα **παγίδας επισφάλειας**, από την οποία ο μισθωτός μπορεί να εξέλθει υποβοηθούμενος είτε από κρατικές πολιτικές για την αγορά εργασίας είτε από συνδικαλιστικές παρεμβάσεις.